

"ซาแอร์ สุลต่าน เมาลานา"
(Syair Sultan Maulana)

รศ.ดร.รัตติยา สาและ :ย แปลย

ย

ย

เรื่องราวเกี่ยวกับกองทัพหัวเมืองปักษ์ใต้และมลายู ช่วยรบพม่าที่เมืองกลางซึ่งนำมาเป็นบทผนวกต่อไปนี้เป็นเอกสารที่แปลและเรียบเรียงเป็นภาษาไทย จากต้นฉบับภาษายาวี โดย นางสาวรัตติยา สาและ นักศึกษาปริญญาโท มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา

ย

ศ.ดร.สุวิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ นำเสนอในที่ประชุมสัมมนาประวัติศาสตร์กลาง ครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๓๙ ที่จังหวัดภูเก็ต

ในเอกสารไม่ได้ระบุว่า เป็นสงครามระหว่างเมืองกลางกับพม่าครั้งใด

แต่เมื่อได้วิเคราะห์ตามประวัติศาสตร์และสถานการณ์แวดล้อมตลอดจนสภาพภูมิประเทศตามเรื่องราวในเอกสารนี้แล้วก็สันนิษฐานได้ว่า เป็นการสงคราม เมื่อ พ.ศ.๒๓๕๒ ซึ่งเมืองกลางได้ถูกพม่าทำลายอย่างย่อยยับจนเมืองกองทัพฝ่ายไทยสามารถขับไล่พม่าออกไปได้แล้ว เมืองกลางก็เหลือเพียงซากเมือง ทรัพย์สิน ผู้คน และหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เช่น เอกสารต่าง ๆ ถูกเผาไหม้พินาศไปหมดสิ้นไทย-มลายูร่วมรบพม่าที่เมืองกลาง

ย

"ซาแอร์ สุลต่าน เมาลานา" เป็นวรรณกรรมอิงประวัติศาสตร์ของมลายู บรรจู่เรื่องราวของการทำศึกสงครามที่เมืองกลางระหว่างพ.ศ. - พ.ศ.

โดยบันทึกไว้เป็นร้อยกรองประเภท "ซาแอร์" ที่มีความยาวทั้งหมด ๑,๑๐๒ บท เป็นเอกสารฉบับลายมือเขียนภาษามลายู อักษรยาวี มีการใช้สำนวนภาษามลายูแบบเก่า และสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของการใช้ภาษาไทยด้วย มุหัมมัด ยูไลฟ์ หาเซ็ม ได้ชี้แจงว่าเอกสารเรื่องนี้อยู่ในกลุ่มเอกสารมลายูตามรายการ MS. NO.19 ในบันทึกของ K.G. Niemann ได้มาจากกองเอกสารของ J. Crawford ซึ่งจัดเก็บไว้ในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติอังกฤษ ต่อมามุหัมมัด ยูไลฟ์ หาเซ็ม ได้ปริวรรตเป็นอักษรโรมัน และจัดพิมพ์จำหน่ายโดยมหาวิทยาลัยมาลาया กัวลาลัมเปอร์ มาเลเซีย เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๓ โดยใช้ชื่อหนังสือว่า "ซาแอร์ สุลต่าน เมาลานา" (Syair Sultar Mauiana) และ C. Skinner ได้ปริวรรตเป็นอักษรโรมัน อีกหนึ่งฉบับและแปลเป็นภาษาอังกฤษ แล้วจัดพิมพ์เป็นเล่มจำหน่ายโดย The Koninklijk Instituut Voor Taal- Land-in Volkenkunde, Leiden เมื่อ ค.ศ.1983 (พ.ศ.๒๕๒๖) โดยใช้ชื่อหนังสือว่า "The Battle for Junk Ceylon"

ซาแอร์นี้เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ให้อะเอียดเกี่ยวกับสงครามเมืองกลางเพิ่มเติมและเป็นการมองเหตุการณ์จากทางด้านไทรบุรี

ช่วยทำให้การมองประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชัดเจนยิ่งขึ้นเพิ่มเติมจากข้อมูลจากกรุงเทพฯ แต่อย่างเดียวนั้น เนื้อหาในเอกสารฉบับนี้ผู้รจนา

เริ่มด้วยการเชิญชวนผู้อ่านให้ติดตามฟังกลอนสดุดีเจ้าผู้ครองนครเคดาห์ คือ สุลต่านอาหมัด ตาฆุดดีน (Ahmad Tajuddin) หรือ ติงกู ปะเงรัน หรือเจ้าพระยาไทรบุรี (ปะเงรัน) พระองค์เป็นพระราชโอรสของสุลต่าน อับดุลลฮัย อัสลามุกรีรมซัย (Sultan Abdullah Al- Mukarram Shah) ในสมัยที่พระองค์ขึ้นครองราชย์นั้นทรงแต่งตั้งดาโต๊ะ มาฮารามา ซึ่งมีศักดิ์เป็นชนก พระชายาของพระองค์เองให้เป็นผู้ปฏิบัติราชการแทนอัครมหาเสนาบดี โดยมีหน้าที่บังคับบัญชา เจ้าหน้าที่ นายทหาร และเสนาบดีทั้งหมด เมื่อท่านผู้นี้ถึงแก่อนิจกรรมจึงได้รั้งตำแหน่งนี้ไว้ชั่วคราว

ต่อจากนั้นเป็นเรื่องของขบถปาตานี (ปัตตานี)ซึ่งนำโดยดาโต๊ะ เบ็งกาลัน เคดาห์ซึ่งเป็นเมืองประเทศราชของไทยในสมัยนั้นได้รับคำสั่งจากกรุงเทพฯ

โดยผ่านทางเจ้าเมืองสงขลา ให้จัดส่งกองกำลังเข้าสมทบกับกองทัพของเมืองสงขลาเพื่อลงไปปราบขบถครั้งนี้ด้วย สุลต่านอาหมัด ฯทรงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้ดาโต๊ะ มาฮา ราฆา เป็นแม่ทัพใหญ่ และปาตุกา มาฮา มินตรี เป็นรองแม่ทัพนำกำลังทหารจำนวนหนึ่ง เพื่อเดินทางไปปัตตานี

แต่เนื่องจากเกิดความขัดแย้งกันเองภายในกองทัพจึงทำให้การเดินทางทัพมีการแวะพักแรมสนทนากันอยู่ที่ป่าดงตือรื

และมีการต่อต้านถ่วงกำลังไม่ให้เห็นทางต่อไปยังเมืองปัตตานี ทางสงขลาทัพพยายามส่งตัวแทนครั้งแล้วครั้งเล่าเพื่อไปย้าสุลต่านอหมัดฯ

ให้รีบส่งกองกำลังไปปัตตานีเพราะกองทัพจากเมืองอื่น ๆ นั้นได้ไปถึงปัตตานีล่วงหน้าก่อนแล้วทั้งนั้น ทำให้สุลต่านอหมัดฯ ทรงร้อนพระทัยมากได้โปรดเกล้าฯ ให้มาฮา

ราฆา เลลา และเจ้าหน้าที่อีกหลายนายเดินทางโดยเรือไปที่ป่าดงตือรื แต่ดาโต๊ะ มาฮา ราฆา ก็ไม่ยอมยกกำลังทหารไปเองได้แต่งตั้งนายดาโต๊ะ อินตีรา และมื่อมัด

เสอติยา ฉายา กับเจ้าหน้าที่จำนวนหนึ่งเดินทางเพื่อไปสืบดูเหตุการณ์เท่านั้นเอง และทราบว่าปาตานีถูกกองทัพฝ่ายสยามและสงขลาบดขยี้จนแพ้นายแล้ว

สุลต่านอหมัดฯ ก็รีบมากจึงเสด็จพระราชดำเนินไปที่ป่าดงตือรืด้วยพระองค์เอง ทรงปลดแม่ทัพใหญ่และรองแม่ทัพออกจากตำแหน่งแล้วโปรดเกล้าฯ

ให้เตอมีงคุมกำลังพลห้าพันคนไปปัตตานีแทนโดยมีเสอริ ปาตุกา ดูวัน เป็นผู้ช่วย เดินทางไปถึงปัตตานีแล้วก็ไม่ได้รบกันเพราะเขารบกันเสร็จไปเรียบร้อยแล้ว

เจ้าเมืองสงขลาเคืองมากและเข้าใจว่าสุลต่าน อหมัด นั้นทรงรู้เห็นเป็นใจกับดาโต๊ะ มาฮา ราฆา จึงกักตัวเตอมีงฆง

และเจ้าหน้าที่บางคนไว้ส่วนที่เหลือนั้นก็กลับไปเคดาร์พร้อมกันนั้นก็ชมขู่จะปราบปรามเมืองเคดาห์ด้วย

สุลต่านอหฺมัดเข้าโปรดเกล้าฯ ให้ลักษมาณาเดินทางพร้อมผู้คนจำนวนหนึ่งไปพบเจ้าเมืองสงขลาที่ปัตตานีเพื่อขอขมาอภัยโทษทุกอย่างและวิงวอนขอตัวจำเลยทุกคนที่เจ้าเมืองสงขลาจับตัวอยู่นั้นกลับคืน เจ้าเมืองสงขลาอภัยโทษให้

จากนั้นไม่นานนักพม่ายกกำลังพลเป็นหมื่น ๆ และเรือเป็นร้อย ๆ ลำ เข้าโจมตีเมืองกลางพม่ายกทัพมาครั้งนี้มีดีดฤกาลจึงสามารถนำกำลังกองทัพเข้ายึดเมืองเล็ก ๆ ในบริเวณ รอบ ๆ เกาะและก็สามารถล้อมเมืองกลางได้ ชาวกลางขาดแคลนอาหาร ยารักษาโรค และดินปืน จึงไม่กล้าตีฝ่าวงล้อมของพม่าออกมาได้แต่ตั้งมั่นอยู่กันภายในกำแพงเมืองทั้งวันทั้งคืน

เจ้ากรุงสยามโปรดเกล้าฯ ให้พระยายมราชนำกำลังทัพบกและทัพเรือลงไปช่วย วังหน้าเตรียมกองหน้าเดินทางทัพโดยทางบกไปก่อนซึ่งมีพระยาจำเริญเป็นแม่ทัพและเดินทางทัพไปจนถึงเมืองไชยาส่วนกองทัพพระยายมราชเดินทางโดยเรือมีกำลังพลเป็นหมื่น ๆ และมีนายทหารผู้ชำนาญการรบกับพม่าหลายนายยกพลขึ้นบกที่เมืองนครศรีธรรมราช พระยายมราชตั้งพระยาท้ายน้ำเป็นแม่ทัพนำกำลังพลยกเดินทางไปเมืองกลางในวันนั้นเลย ส่วนตัวท่านนั้นยังคงอยู่ที่นครศรีธรรมราช

ทางเมืองสงขลาให้นายทหารหลายนายนำสาส์นไปเคดาห์ และเสนอเงื่อนไขที่จะคุ้มครองเคดาห์ ถ้ายอมส่งข่าวสารไปเป็นเสปียงของกองทัพสยามที่เมืองตรัง นอกจากนั้นยังได้เรียกตัวคืนจากสุลต่าน อหฺมัดฯ ด้วย โดยขอผ่านทาง ดาโต๊ะ มาฮา ราฆา เหตุการณ์นี้เกือบกลายเป็นชนวนสงครามระหว่างเคดาห์กับสงขลา และเปิดโอกาสให้ ดาโต๊ะ มาฮา ราฆาและปาตุกา มาฮา มินตรี ได้แก้แค้นสุลต่าน อหฺมัดฯ โดยการเสนอตัวรับใช้เจ้าเมืองสงขลาอย่างเต็มที่

เรื่องนี้ทำให้สุลต่านอหฺมัดฯ กังวลมาก ในที่สุดจึงได้โปรดเกล้าฯ ให้ลักษมาณา เป็นแม่ทัพนำกองทัพเคดาห์ไปช่วยสยามสู้รบกับพม่าที่ยกทัพรุกเข้าเมืองกลาง จึงได้เตรียมกำลังพลและเรือปืนพร้อมปืนใหญ่ พร้อมกันนั้นก็ให้มีหนังสือแจ้งไปยังเกาะลังกาวิให้เตรียมเรือและผู้คนให้พร้อมแล้วท่านจะนำกองกำลังไปรวมกันที่นั่น การจัดขบวนของเคดาห์นั้นเป็นไปตามธรรมเนียมประเพณีเมือง ทั้งยังมีการประกอบพิธีทางศาสนาตามราชประเพณีของการออกทำศึกสงครามด้วย เรือส่วนใหญ่สามารถแล่นไปถึงเกาะลังกาวิได้อย่างปลอดภัย ถึงแม้ว่าจะมีเรือบางลำเกิดรบกวนบ้างก็สามารถแก้ไขได้ทันทั้งที่แล่นไปถึงที่หมายได้ที่เกาะลังกาวินั้นมีเสอรี เปอเกอรามา ฉายา เป็นแม่ทัพ และเสอรี ดี วังสา เป็นผู้ช่วย จากเกาะลังกาวิเรือทุกลำแล่นไปถึงเกาะกือตัม โดนมเห็นอันตราย พอถึงต้นฉงฉินจิน คลื่นลมปั่นป่วนหนัก จำต้องหลบอยู่ที่นั่นก่อนจนกว่าลมเห็นสงบลงจึงออกเรือแล่นต่อไปยังเกาะตะรุเตาและแวะพักอยู่ที่นั่นหนึ่งวัน ผู้บังคับการเรือตะรุเตานั้นชื่อ สุลัยมาน ท่านได้เตรียมกำลังพลเข้ามาสมทบด้วยและได้รวมนำกองเรือเดินทางต่อไปถึงเปอรังมบง แวะพักที่นั่นได้สักครู่พระอาทิตย์เบิกฟ้าจึงออกเรือแล่นต่อไปถึงเมืองตาลีบงเมื่อตอนเที่ยงวัน แต่ก็ไม่เห็นว่ามีกองเรือสยามที่ไปล่วงหน้าก่อนแล้วนั้นหลงเหลืออยู่ หัวหน้ากองทัพเมืองตาลีบง มีตำแหน่งเป็น อาดีปาดิ ชื่อ เจ้าปะแงรัน ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์จากพระเจ้ากรุงสยามเป็นหลวงฤทธิ์สงคราม จากสงขลา มีหลวงยกกระบัตรเป็นผู้ช่วยนำพลเดินเท้าจำนวน ๕๐๐ นาย ไปที่เมืองตาลีบง มีการสร้างค่ายและบักเสา มีการเตรียมเรือกันทั้งวันทั้งคืน ถึงแม้ว่ามีคนน้อยแต่ก็ได้กำลังพลของตรังเข้ามาสมทบอีก ๕๐ ลำเรือ ส่วนกองทัพจากนครศรีธรรมราชและพัทลุงนั้นไปล่วงหน้าก่อนแล้ว แต่แวะอยู่ที่เกาะบันฉงไม่กล้าเดินทางต่อไปยังเมืองกลาง

เมื่อลักษมาณาเมืองเคดาห์ไปจนถึงเมืองตาลีบงก็หยุดพักรอรับข่าวสาร พออยู่ได้สองวันก็มีหนังสือจากกลางแจ้งว่าพม่าถอยทัพหนีไปแล้ว แต่ลมเห็นยังไม่ถึงช่วงเกรงว่าพม่าจะย้อนกลับไปใหม่ พวกเขาจึงถูกขอร้องให้รีบไปที่นั่น ครั้นอีกหนึ่ง วันถัดมาก็มีหนังสือตามหลังมาอีกว่าพม่ายกทัพกลับมาโจมตีถล่มทุกวัน ตรงตามที่เมอฆัดไปสืบมา

ดังนั้นท่านลักษมาณาเมืองเคดาห์จึงได้รวมกันกับเจ้าปะแงรันเมืองตาลีบงยกกำลังกองทัพเรือโดยมีกองกำลังของเมืองสงขลาและสตูลเข้ามาสมทบด้วยและเดินทางมุ่งหน้าไปที่เกาะมูที่ยาและหลบลมเห็นอยู่ที่นี่ก่อนชั่วคราว

ทางพระยาท้ายน้ำนั้นเมื่อไปถึงเมืองตรังที่ตั้งใจจะมุ่งตรงไปยังเมืองกลางแต่เนื่องจากไม่มีเรือที่จะข้ามฟากไปได้ จึงจำต้องจัดเตรียมหาเรือให้พร้อมก่อน ระหว่างนั้นก็ได้สั่งการให้หลวงคำแห่งสงครามออกเรือไปสืบข่าวสารให้พละง ๆ เมื่อแล่นเรือไปถึงเมืองตาลีบง จึงได้พบเรือที่มาจากกรมเบ็ง

ซึ่งทราบภายหลังว่าเป็นเรือของผู้ตรวจการที่คอยติดตามและสอดส่องดูแลกรมการทุกคน และได้ทราบข่าวกองทัพเคดาห์กับตาลีบงนั้นได้ผนวกเข้าเป็นทัพเดียวกันแล้วด้วย จากนั้นหลวงคำแห่งสงครามจึงนำเรือออกจากกรมเบ็งมุ่งไปที่ช่องแคบบันฉงเรือทอดสมออยู่ที่นั่นได้สักครู่ก็เห็นกองเรือของพัทลุงแล่นมาจากเกาะกาลัต คนเหล่านี้ขาดเสบียงอาหารและไม่กล้ารบกับพวกพม่าซึ่งมีกำลังพลมากกว่า กองทัพนครศรีธรรมราชก็เช่นเดียวกัน ขวนกันหนีกลับไปช่องแคบกระเพราะต้องการรอที่จะสมทบกับกองกำลังซึ่งมาจากที่อื่น

เมื่อไม่เห็นว่ามีใครมากก็เคลื่อนทัพไปที่เกาะยาวทำให้ข้าหลวงฯ โกรธมาก แต่ท่านลักษมาณาเคดาห์กับหลวงฤทธิ์สงครามเมืองตาลีบงช่วยกันคลี่คลายปัญหา จึงทำให้กองทัพพัทลุงรอดตัวไม่ถูกทำโทษ

กองทัพเคดาห์ ตาลีบง สงขลา ออกเรือมุ่งหน้าไปที่ฉงฉินมีรูป ค้างคืนที่นั่นได้เพียงหนึ่งคืนก็ต้องย้อนกลับเข้าไปอยู่ที่ช่องแคบอย่างเดิมเพราะว่าไม่อาจฝ่าคลื่นลมได้ ต้องพายเรือตลอดคืนไปพักที่พื้นที่เออีกรินาชา พร้อมกันนั้นก็ได้ออบหมายให้ผู้บังคับการเรือของตาลีบงที่ชื่อ เอลัก และฝายที่เป็นชาวเลไปสอดแนมที่เกาะกลางและที่ต้นฉงฉินพบว่าพวกพม่าอยู่กันอย่างไรสอดแนมอยู่ที่กลางได้สามคืนก็ได้ขอมูลพอเพียง ดังนั้นเมื่อถึงยามนาคทัพแมลงป่อง เรือทุกลำถึงตอนสมอแล้วแล่นหน้าไปถึงที่ช่องแคบเลเฮีร์เป็นจุดแรก

ฝ่ายพม่านั้นยกพลบุกเข้าโจมตีถล่ม อย่างหนัก มีการสร้างค่ายหลายแห่ง มีการเคลื่อนค่ายอยู่เรื่อย ๆ และล้อมกำแพงเมืองกลางไว้โดยรอบ คนกลางนั้นก็ยิ่งเป็นตอใบออกจากกำแพงอย่างไม่หยุดยั้งเหมือนกัน เสียงปืนดังไกลไปถึงเออีกรินาชา

กองทัพของเคดาห์ ตาลีบิง สงขลาแยกกันออกเรือไปจากเอโกีรนามา เรือของเดอมิงงเกิด รว้อย่างแรงต้องช่วยกันพายไปที่ช่องแคบเลเฮียร์ ทำให้ขบวนกองทัพเรือต้องเสียรูป ครั้นตกคืนวันศุกร์ฤกษ์งามยามดีก็ยกกองทัพออกจากช่องแคบเลเฮียร์ เข้าไปใกล้ต้นถมณัมภู ระหว่างทางเรือของเดอมิงงเกิดร่วเหมือนเก๋ากี้ เข้ามีดต้องแนวเข้าแอบอยู่ที่เกาะเปอนาฆา พอใกล้สว่างก็พายเรือเข้าไปใกล้ต้นถมณัมภู ส่วนกองทัพพมานั้นพอฟ้าสว่างก็ยกขบวนไปที่ค้ายแลวยิงปืนใหญ่เข้าใส่กองเท่าที่มองเห็นนั้นพม่ามีเรือรบ ๑๙ ลำเป็นเรือวางเปลาเพราะผู้คนนั้นไปรวมกันอยู่ที่ในค้าย พม่าสร้างค้ายห้าแห่งเรียงกันอยู่บนภูเขาและติดปืนใหญ่ไว้พร้อม กองทัพไทยยกพลไปจนถึงชายหาดก็ระดมยิงเข้าไปที่ค้ายพม่าแตกกระเจิง

กองกำลังของนครศรีธรรมราชนั้นคอยแต่จะพ่วงท้ายเพื่อนอยู่เรื่อย พวกพมานั้นพอถึงเวลาเที่ยงก็พากันถอยหนี ฝ่ายไทยได้ทีจึงยกพลขึ้นบกไล่ตามและปล้นสะดม พวกนครศรีธรรม-ราชนั้นแย่งของกันใคร ๆ และถ้าเจอพมานอนเจ็บก็จะฆ่าทิ้งทันที ข้าหลวงฯ นั้นกระโดดขึ้นบกใช้ดาบฟันศัตรูตายทีละสามศพ ท่านใช้ดาบชำนาญมาก จากนั้นทหารสยามจึงจัดการเผาค่ายและเรือรบของพม่าจนวอดวายหมดเพราะว่าไม่มีใครจะดูแลให้ ในขณะที่กองทัพฝ่ายสยามกำลังหลู่วางที่จะไปช่วยเหลือคนกลางที่อยู่ในวงล้อมของพมานั้นปรากฏว่าพวกพม่าได้ย้อนกลับมาอีกครึ่งหนึ่ง ดังนั้นเมื่อฝ่ายสยามเห็นว่าจะเสียที่จะถอยกำลังพลไปรออยู่ที่เกาะเปอนาฆาและวางแผนที่จะเข้าโจมตีพม่าตรงช่องแคบปากพระ

ที่เมืองตาลีบิงนั้น พระยาทั่วยน้ำกำลังป่วยหนัก แต่ก็ได้พยายามแข็งใจนำกำลังกองทัพออกจากตาลีบิงไปที่ช่องแคบเลเฮียร์ ที่นั่นมีกองกำลังที่มาจากเกาะเปอนาฆารออยู่แล้ว จึงได้พากันออกเรือเพื่อจะเข้าไปโจมตีพวกพม่าที่ช่องแคบปากพระ ระหว่างทางก็ได้แวะพักที่เกาะเมอรูระก่อนคืนนั้นเองพระยาทั่วยน้ำถึงแก่อนิจกรรม ชาวนี้ถูกอำพรางด้วยยานาวีเพราะเกรงว่าทหารจะเสียกำลังใจ ความหวังดีของฝ่ายกรมการในครั้งนี้ทำให้ฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้าใจผิดคิดว่าหลอกผู้อื่นเพื่อตนจะได้เป็นใหญ่แทนพระยาทั่วยน้ำ จึงพากันแข็งข้อทำให้แผนการเข้าใจโจมตีพม่าที่ช่องแคบปากพระต้องล้มเลิกไป จนกระทั่งมาทราบข่าวว่ามีเรือกำปั่นของพมาลำหนึ่งแล่นมาที่ต้นถมณัมภู.....ลักษณะมาและเจ้าปะแงรัน ตาลีบิงจึงเชิญผู้บังคับการเรือทุกคนหารือกันเพื่อจะเข้าไปโจมตีเรือพมาลำนั้น พอไล่หลังจวนจะถึงเรือพม่านั้นหันหนีเข้าไปในที่มั่นของเขาเสียก่อนแล้วยิงปืนเข้าใส่ฝ่ายสยามทันที บังเอิญกองเรือของนครศรีธรรมราชที่แล่นตามหลังมานั้นไปถึงจึงได้เขาสงทบทด้วย แทนที่จะได้ทีเพราะได้กำลังเพิ่มแต่กลับต้องเสียทีพม่าอีกเพราะเรือนครศรีธรรมราช ๓ ลำเกิดไฟไหม้ กู้ขึ้นมาได้สองลำ ผู้คนต้องล้มตายและบาดเจ็บหลายคน ต้องถอยหนีจึงโดนทหารพม่าโห่เยาะเย้ยไล่หลัง

มลายูและสยามถอยทัพไปตั้งหลักที่เกาะญอร์ พักทัพที่นั่นได้หนึ่งวัน คืนนั้นก็เห็นเพลิงลุกโชติตรงกลางเมืองกลาง รุ่งเช้าเมื่อพายเรือไปที่เกาะเปอนาฆาจึงทราบจากพวกกลางที่นั่นว่าพม่าเผาเมืองกลางจนเสียหายแล้ว กองทัพเรือที่ใจมากเพราะหวังว่าจะได้รับกำลังสนับสนุนจากกองทัพบก รอกันนานถึงสี่สิบวันแล้วยังไม่มีใครมา เสบียงก็ไม่มีเพิ่มจึงจำเป็นต้องถอนตัว กองเรือนครศรีธรรมราชและข้าหลวงฯ นั้นชวนกันกลับโดยไม่บอกใครเลย ทำให้กองกำลังจากตาลีบิง สงขลา และเคดาห์น้อยใจ ประกอบกับข่าวสารทั้งหมดและหลายคนต้องอดอยากจึงยิ่งท้อแท้หมดกำลังใจ แต่พอไปถึงเกาะบันฉังก็ได้พบเรือเสบียงที่นั่น เมื่อได้อาหารพอเพียงก็ยกกำลังกองเรือย้อนกลับไปเกาะเมอรูระอีกครั้ง พยายามวางแผนหลู่วางที่จะเข้าไปช่วยกลางแต่ติดขัดอยู่ที่ต้องรอกองทัพบกไปถึงเสียก่อน รอจนยี่สิบวันก็ยังไม่มีกำลังทหารจากกองทัพบกไปถึงที่นั่น

ทหารพม่านั้นออกจากที่มั่นคิดจะเข้าไปโจมตีที่เกาะเมอรูระ แต่คงไม่กล้าสักจึงได้แต่หลอกล่ออยู่ตรงปากทางของช่องแคบปากพระ พายเรือเข้าออกอยู่ ๓ วันหวังจะยั่วให้ฝ่ายกองเรือมลายูไล่ตามประจบกันตอนนั้นพระยาวิชิตณรงค์และพระยามหาสงครามไปถึงพร้อมกับกองกำลังของพัทลุงและกองกำลังนครศรีธรรมราช ย้อนกลับไปทันถึงที่นั่นด้วยทำให้พวกพม่า เข้าใจผิดคิดว่าไทยส่งกำลังทหารเข้าเสริมจึงไม่ได้กระทำการใด ๆ ฝ่ายไทยก็ยังคงรอกำลังจากกองทัพบกต่อไป รอกันจนขาดแคลนน้ำดื่ม พระยาทั้งสองจึงได้หารือกับหัวหน้ากองเรือทั้งหมดแล้วตกลงออกเรือไปรอกองทัพบกที่ช่องแคบเลเฮียร์ทุกคน ในช่วงนั้นชาติดี ออสมัน ถึงแก่อกรรม ติงกู อิดริส และเดอมิงงไม่ลงรอยกับพระยาทั้งสอง จึงคิดอุบายเพื่อให้ได้กลับเคดาห์ เดอมิงงไม่สามารถกลับเมืองได้เพราะถูกติงกู บิฮนู เจ้าเมืองสตูลที่ตทานไว้ จำต้องยอมย้อนกลับไปร่วมมือกับท่านแม่ทัพเคดาห์เหมือนเดิม

ฝ่ายพระยาจำเเนงและพระยามราชานั้นยกพลเดินทางโดยทางบก โดยแบ่งกำลังเป็นสองกองพล สำหรับกรมการของพระยาจำเเนง แบ่งเป็นสามหมู่ มีพระยาทโยธาเป็นกองหน้าและเดินทางล่วงหน้า เพื่อนทั้งหมดโดยออกจากเมืองไชยาไปตั้งหลักที่พังงา และมีการประลองกับพวกพม่าที่หมู่บ้านตะกั่วทุ่ง เมื่อพม่าถอยหนีจึงยกพลไปที่หมู่บ้านบางศรีแล้วคาดจะไปร่วมกับกองทัพเรือต่อไป แต่เมื่อรู้ว่ากลางถูกพม่าตีแตกแล้วจึงเลิกแผนนั้นและถอนหนีไปพบพระยาพิชัยอินทราจึงถูกชวนไปช่วยกลางด้วยกัน

กองทัพของพระยามราชานั้นเมื่อเดินทัพออกจากนครศรีธรรมราชไปได้ประมาณครึ่งทางก็ได้รับหนังสือแจ้งว่าพม่าตีกลางแตกยับเยินแล้วจึงเสียใจมาก และรีบตัดสินใจยกกำลังทัพบกชุดไปตั้งที่ตรงที่เพื่อจัดเตรียมเรือที่จะข้ามฟาไปยังกลางเพียงยี่สิบวันเท่านั้นกองทัพสามารถสร้างเรือขนาดใหญ่ได้แปดสิบลำในระหว่างนั้นก็ได้อีกหนึ่งลำไปที่ช่องแคบเลเฮียร์ขอให้กองทัพเรือช่วยหาทางป้องกันตัวเองไปก่อนและถ้ามีผู้ทักก็ให้พยายามเข้าใจโจมตีพวกพม่าด้วยโดยให้พระยาวิชิตณรงค์เป็นหัวหน้า แต่พระยาวิชิตณรงค์กระทำไม่สำเร็จ ทุกคนได้แต่รอริกันอยู่ที่เกาะบันฉัง รอกันนานถึงสองเดือนจึงเห็นพระยาพิชัยสงครามไปถึงตามคำสั่งของพระยามราชพร้อมกับมีกองกำลังของพัทลุงและปัตตานี เมื่อรวมกับเรือมลายูก็เป็นหนึ่งร้อยสี่สิบลำ พระยาพิชัยสงครามนั้นเมื่อไปถึงก็สั่งการให้สร้างค่ายเพื่อเป็นที่พักของพระยามราชทันที ในการรบครั้งนี้ลักษณะมาเดดาห์กับเจ้าปะแงรันเมืองตาลีบิงได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่คุมกองหน้าและคอยป้องกันพม่าทางทะเล ส่วนการโจมตีทางบกนั้นเป็นหน้าที่ของฝ่ายสยามที่จะจัดการเอง นอกจากนั้นพระยามราชยังได้สั่งการให้หลวงคำแหงคอยประกบตัวลักษณะมาเดดาห์ด้วยเพราะระแวงว่าจะเอาใจออกห่างสยามไปฝึกไม่พม่า พระยามหาสงครามคุมปีกขวาโดยมีกองกำลังปัตตานีหนุนด้วย พระจะนะกับเจ้าเมืองสงขลาคุมปีกซ้าย

พระยาพิชัยสงครามและเจ้าเมืองพัทลุงคอยเกณฑ์คนอยู่ข้างหลังสุด

พวกพม่าชำนาญในการรบภาคพื้นดินมากกว่าภาคทะเล ในที่สุดทหารฝ่ายสยามสามารถยึดค่ายที่อาเอีร์ ก็อลูมี กลับคืนมาได้เป็นแห่งแรกและสู้รบกันอย่างต่อเนื่องจนสามารถยึดค่ายใหญ่ของพม่าที่สร้างยาวตามแนวคลองตึงถึงหาดบางศรีได้สำเร็จ และพวกพม่าก็แพ้อีกไป

พระยาพิชัยอินทราภิรมย์กับพระยาทศโยธินำกำลังกองทัพเคลื่อนออกจากตะกั่วทุ่ง แล้วยึดค่ายพม่าที่หมู่บ้านโคกกลอยได้สำเร็จและตั้งกำลังคอยซุ่มตามป่าเพื่อจะมีพวกพม่าแอบซ่อนอยู่ และก็จับพวกพม่าได้หลายคน กองกำลังโดยส่วนใหญ่ในนั้นได้กระจัดกระจายออกไปทำธุระกันเหลือแต่ท่านลักษณะมาณาเคดาห์เจ้าปะแวงรันเมืองตาสึงและหลวงคำแห่งเท่านั้นที่เป็นหัวหน้าคอยดูแลสถานการณ์ทั้งทางบกและในย่านทะเลบังเอิญในช่วงที่เจ้าปะแวงรันออกไปทอดแหนั้นก็มีพวกพม่าอีกเกือบหนึ่งร้อยลำเรือย้อนกลับมาที่ถลางอีกครั้ง ลักษณะมาณาเคดาห์จึงคิดไซ้กลองพม่า โดยให้เรือทุกลำที่มีอยู่นั้นเข้าเทียบฝั่งเรียงกันเป็นแถวหน้ากระดานตรงปากอ่าว จากนั้นให้รั้วปืนใหญ่เข้าใส่พม่าอย่างหนักทำให้พรรคพวกที่กระจัดกระจายอยู่ตามที่ต่าง ๆ รีบรุดเข้าไปช่วย พม่าเลยเข้าใจว่าฝ่ายสยามส่งกำลังเข้าเสริมเพิ่มมากกว่าเก่าจึงถอยทัพไป ถัดจากนั้นอีกเก้าวันพระยาบรมราชได้สั่งการให้เรือมลายูและสยามร่วมร้อยลำออกติดตามพวกพม่าโดยมีพระสุระสงครามเป็นแม่ทัพใหญ่ ลักษณะมาณาเคดาห์เป็นกองหน้า บุตรเจ้าเมืองลิโธร์เป็นปีกขวา นายฤทธิ์เป็นปีกซ้ายพร้อมกับเจ้าเมืองปาตานี เจ้าเมืองแวงรันเมืองตาสึงไม่ต้องไปแต่ให้คอยลาดตระเวนในย่านทะเลรอบ ๆ เกาะกลางไว้ กองกำลังเหล่านี้ได้ติดตามดูแลถึงช่องแคบปากจ้อเกาะในเขตตะกั่วป่า และเมื่อมันใจว่าพม่าไม่ย้อนกลับมาแน่นอนแล้ว จึงเดินทางกลับไปถลาง

ที่เมืองถลางนั้นพระยาบรมราชได้ตั้งพระยาพิชัยสงครามเป็นผู้รักษาราชการแทน ส่วนท่านนั้นกลับไปอยู่ที่เมืองตรัง พอสิ้นมรสุมก็มีหนังสือไปถึงพระยาพิชัยสงครามอนุญาตให้กองทัพมลายูกลับเมืองได้และเมื่อไปถึงเคดาห์ทุกคนได้เข้า [กราบบังคมทูลฯ](#) เรื่องราวการปฏิบัติราชการสงครามที่เพิ่งผ่านพ้นไปสร้างความโลมสนี่สนยินดีแก่สุลต่านอหฺมัด ตามุดดินเป็นล้นพ้น เพราะนอกจากได้ช่วยยกอบกู้เมืองถลางให้กลับคืนเป็นของสยามได้แล้วยังเป็นการชำระความที่สยามระแวงสงสัยว่าเคดาห์เอาใจออกห่างจากสยาม จึงมีพระมหากษัตริย์คุณโปรดเกล้าฯ พระราชทานบรรดาศักดิ์ให้ลักษณะมาณาดำรงตำแหน่งเป็น ปีนดาฮารา และปาตุกา เฮอร์ ราฆาเป็นลักษณะมาณา.